

ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ У ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Кушнір І.І., Попович О.М., Черепаня Н.І.

PROBLEMS OF TEACHING DISABLED CHILDREN IN GENERAL EDUCATIONAL INSTITUTION

Kushnir Ivan, Popovych Oksana, Cherepania Nataliia

У статті окреслено основні проблеми навчання дітей з обмеженими можливостями у загальноосвітній школі; висвітлено суперечності у нормативно-правовому регулюванні навчання дітей з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: інклюзія, обмежені можливості, діти з особливими потребами, повноцінне життя та розвиток.

The article has outlined the main problems of teaching children with certain disabilities in a secondary school; has highlighted the contradictions in the legal regulation of teaching children with special educational needs.

Key words: inclusion, limited opportunities, children with special educational needs, full life and development.

Інтегрування дітей з порушеннями психофізичного розвитку до загальноосвітнього простору України як один із напрямів гуманізації всієї системи освіти відповідає пріоритетам сучасної державної політики. В Україні уряд намагається зробити все для того, щоб наздогнати за показниками інклюзії європейські країни.

Інклюзивна освіта стає питанням до обговорення із залученням громадського сектора, медичних закладів та закладів освіти, оскільки статистичні дані Міністерства праці та соціальної політики, Державного комітету статистики України свідчать, що кількість людей з інвалідністю становить 10% від загальної кількості населення країни, 6% із них мають вади інтелектуального розвитку. Водночас виражені відхилення від прийнятого за норму розвитку – підстава для надання спеціальних послуг дитині під час її шкільного навчання, що до останнього часу не входило до компетенції загальної середньої освіти [1]. Повного статистичного державного обліку дітей з порушеннями психофізичного розвитку нині в Україні нема. На заваді цьому стоять міжвідомчі бар'єри, різні підходи до проведення обліку таких дітей, відсутність єдиної категоріальної класифікації тощо. Про це свідчить дослідження Європейської дослідницької організації (ERA): на сьогодні в Україні відсутня єдина прозора і достовірна система обліку дітей-інвалідів та дітей із обмеженими можливостями за станом здоров'я.

На думку експертів, реальна кількість дітей із обмеженими можливостями за станом здоров'я в десятки разів більша, аніж подається у статистичних даних. Облікові дані ІРЦ також не віддзеркалюють реальної ситуації: обстеженням консультацій охоплені лише ті діти, батьки яких звертаються за допомогою. Це означає, що велика кількість дітей із особливими потребами взагалі не обліковується статистикою. Відсутність єдиної прозорої і достовірної системи обліку дітей-інвалідів та дітей із обмеженими можливостями за станом здоров'я заважає адекватній оцінці реальних масштабів проблеми і розробці чіткої стратегії впровадження інклюзивної освіти в Україні [2, с. 6].

Перепорою у впровадженні інклюзивної освіти є: суперечливість нормативної бази; невідповідність педагогічного персоналу навчати дітей з інвалідністю у загальноосвітніх школах; відсутність індивідуальних програм відповідно до потреб дитини; відсутність методичного супроводу педагогів; відсутність вузьких спеціалістів при інклюзивних

загальноосвітніх закладах (вчитель-логопед; вчитель-дефектолог; фахівець з фізичної реабілітації, асистент вчителя).

Закон України «Про освіту» (1991, з останньою поправкою 02.06.2015) визнає право громадян України «на безкоштовну освіту в усіх державних навчальних закладах незалежно від стану здоров'я та інших обставин» та гарантує можливість навчатись екстерном та вдома, однак про інтегроване навчання інформації немає [3]. Водночас, у ст. 37 Закону «Про освіту» визначаються освітні можливості для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації. Зокрема, у п. 4 зазначається, що «для осіб, які мають вади у фізичному чи розумовому розвитку і не можуть навчатися в загальноосвітніх навчальних закладах, створюються спеціальні загальноосвітні школи-інтернати». Такий підхід не відповідає концептуальним засадам міжнародних законодавчих актів у галузі освіти і є дискримінуючим стосовно дітей з особливими освітніми потребами [3].

У Законі України «Про загальну середню освіту» (1999) згадується про існування дітей з особливими потребами в освітньому полі, як «дітей для навчання у спеціальних загальноосвітніх школах (школах-інтернатах)», але без уточнення про можливість їхньої інтеграції. Закон також містить твердження: «Зарахування та добір дітей для навчання у спеціальних загальноосвітніх школах (школах-інтернатах), їх переведення з одного типу таких навчальних закладів до іншого проводиться за висновком відповідних ІРЦ у порядку, встановленому Міністерством освіти України» [3].

У ст. 6 Закону України «Про освіту» зазначається: «...у разі, якщо батьки або особи, які їх замінюють, всупереч висновку відповідної психолого-медико-педагогічної консультації відмовляються направляти дитину до відповідної спеціальної загальноосвітньої школи (школи-інтернату), навчання дитини проводиться за індивідуальною формою» [3]. Тобто, з одного боку, держава ніби-то підтримує скерування дітей до загальноосвітніх шкіл-інтернатів різного профілю, а з іншого – дозволяє навчатись за місцем проживання. Про можливість навчання дитини у загальноосвітній школі в умовах інклюзивного навчання навіть не згадується.

Отож, можемо стверджувати, що в Україні спеціальні школи мають інший характер – закладів корекції дитини і як найкомфортнішого середовища для дитини з інвалідністю.

Не менш суперечливою є Постанова Кабінету Міністрів України № 917 «Деякі питання встановлення лікарсько-консультативними комісіями інвалідності дітям», у п. 6 якої йдеться про «здатність до навчання» [3]. Відповідно до встановленого ступеню порушення, дитину за рекомендацією лікарсько-консультативних комісій (ЛКК), зараховують до підгрупи А. Підгрупа А – нормативний акт, який визначає потребу дитини у постійному сторонньому догляді у різних сферах: орієнтація у зовнішньому середовищі, поведінка, рівень самообслуговування, засвоєння академічних навичок. Варто відзначити, що до сьогодні у своїй роботі ІРЦ керується висновками ЛКК щодо здатностей дитини навчатися. Таким чином, дитина з підгрупою А практично не має можливості отримати рекомендацію на інклюзивне навчання у загальноосвітньому навчальному закладі. У таких випадках рекомендуються спеціальні освітні заклади та будинки-інтернати тому, що останні стають основною інстанцією у визначенні, де навчатиметься дитина, за якою формою (хоча висновок має рекомендаційний характер). Без висновку та рекомендацій ІРЦ, згідно із законом «Про освіту», дитина з порушеннями здоров'я не може бути зарахована до загальноосвітнього чи спеціального закладу.

Набрав чинності Закон України № 1324 «Про внесення змін до деяких законів України про освіту з організації інклюзивного навчання» від 1.01.2015 р. (зокрема стаття 6 доповнена словами «...про особливості інтелектуального, соціального і фізичного розвитку особистості») [107]. У ст. 26 «Захист прав дітей-інвалідів та дітей з вадами розумового або фізичного розвитку» Закону України «Про охорону дитинства», стверджується, що «дискримінація дітей-інвалідів та дітей з вадами розумового або фізичного розвитку забороняється. Держава сприяє створенню дітям-інвалідам та дітям з вадами розумового або

фізичного розвитку необхідних умов, рівних з іншими громадянами можливостей для повноцінного життя та розвитку» [5].

Отже, на сьогодні в Україні жодний окремих нормативно-правовий акт не визначив порядку отримання освіти дітей з особливими потребами.

Варто приділити увагу і навчальним програмам, затвердженим МОНУ, які рекомендуються ІРЦ для навчання дітей з особливими потребами здоров'я в освітніх закладах. На сучасному етапі вони передбачені винятково для дітей, які навчаються на засадах інклюзії, тоді як для дітей індивідуальної форми навчання їх не розроблено, а індивідуальний підхід до освітніх потреб дитини з неповносправністю в умовах загальноосвітньо навчального закладу фактично відсутній.

Список використаних джерел

1. Міщик Л. Інклюзивна освіта як умова соціалізації дітей-інвалідів у процесі навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Znpkhist/2012_5/12mliupn.pdf.
2. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. / А. Колупаєва, О. Таранченко, І. Білозерська та ін.; за ред. А. Колупаєвої. – К.: А.С. К., 2012. – 308 с.
3. Фаласеніді Т. М. Нормативно-правове забезпечення інклюзивної освіти в Україні / Т. М. Фаласеніді, М. Я. Козак // Молодий вчений: науковий журнал. – 2015. – №9 (24), Ч. 2. – С. 77–81.
4. Савченко О. Вивчення особистості молодшого школяра як передумова успішної організації його навчальної діяльності / О. Савченко // Початкова школа. – 2012. – № 3 – С. 1–6.
5. Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання: Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1324-18>.

References

1. Mishchuk, L. Inklusyivna osvita yak umova sotsializatsiyi ditey-invalidiv u protsesi navchannya [Inclusive education as a condition for the socialization of children with disabilities in the learning process]. [online] Available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Znpkhist/2012_5/12mliupn.pdf.
2. Kolupayeva, A., Taranchenko, O., Bilozers'ka, I.; Kolupayeva, A. ed., 2012. *Osnovy inklyuzyvnoyi osvity [Basics of inclusive education]*. Kyiv: A.S.K.
3. Falaseniidi, T.M. and Kozak, M.Ya., 2015. Normatyvno-pravove zabezpechennya inklyuzyvnoyi osvity v Ukrayini [Normative-legal provision of inclusive education in Ukraine]. *Young scientist*, 9 (24), 2, pp. 77–81.
4. Savchenko, O., 2012. Vyvchennya osobystosti molodshoho shkolyara yak peredumova uspishnoyi orhanizatsiyi yoho navchal'noyi diyal'nosti [Studying the personality of a junior pupil as a precondition for the successful organization of his educational activities]. *Elementary School*, 3, pp. 1–6.
5. Pro vnesennya zmin do deyakykh zakoniv Ukrayiny pro osvitu shchodo orhanizatsiyi inklyuzyvnoho navchannya: Zakon Ukrayiny [On amendments to some laws of Ukraine on education on the organization of Inclusive Education: The Law of Ukraine]. [online] Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1324-18>.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>